

FEMINISTISCHE GOLVEN: EEN KORT (EN ONVOLLEDIG) OVERZICHT

Als kruispunt voor gendergelijkheid is feminisme een van de basiswaarden van Amazone vzw. Onze dagelijkse werking is gefocust op het creëren van een feministische, gelijke samenleving. Maar wat is feminisme? Hoe is het ontstaan en waarom is het zo belangrijk? De antwoorden op die vragen en nog veel meer vind je in onderstaand artikel.

Een duidelijke definitie?

Het definiëren van feminisme is geen voor de hand liggende taak. De beweging kan gezien worden als een soort lappendeken, bestaande uit een grote variëteit aan opvattingen, percepties en definities. Toch kunnen we een rode lijn trekken door al wie zich feminist noemt. Elke feministische beweging stemt namelijk uit eenzelfde basisprincipe: de strijd voor gendergelijkheid. Hoewel de invulling kan verschillen op basis van tijdsperiode, geografische locatie of individuele kenmerken, toch blijft de strijd tegen discriminatie op basis van gender het uitgangspunt.

Feministische golven

Om de geschiedenis van het feminisme te kaderen, wordt er vaak gebruik gemaakt van 'golven'. Op die manier proberen historici de opkomst, piek en daling van de verschillende feministische bewegingen te duiden.

De methode wordt vaak bekritiseerd, voornamelijk wegens een oversimplificatie van de werkelijkheid. In dit overzicht maken we gebruik van de golven om een algemene geschiedenis en ontwikkeling te schetsen, waarna we de kritieken op de methode bespreken.

Individuele waterdruppels - golf nul

Golf nul is geen deel van de algemeen aangenomen geschiedenis. Toch vinden we het belangrijk deze toe te voegen, om te duiden dat feminisme iets is van alle tijden. De eerste 'echte' golf start pas in de 18de eeuw, maar ook daarvoor leeft een feministisch gedachtegoed. Onderdrukking wordt namelijk vrijwel altijd gevold door verzet. Toch is het moeilijk om de feministische beweging systematisch te ontwikkelen, gezien de ondergestelde positie van de vrouw.

Wegens de beperkte toegang tot onderwijs en individuele vrijheid kan zich geen verenigd denkkader ontwikkelen. Pas in de 18e eeuw zal hier verandering in komen.

De vrouw als tweederangsburger - de eerste feministische golf

Vanaf de 18de eeuw heeft een zeer select clubje van welgestelde, witte vrouwen voor het eerst toegang tot onderwijs. Binnen het gedachtegoed van de verlichting wordt in deze periode een focus gelegd op de gelijkheid van mannen onderling, maar de vrouw blijft hierin een tweederangsburger die niet beschouwd wordt als een gelijkwaardige speler. Dankzij de academisering van enkele vrouwen komt hier kritiek op. In de 19de eeuw ontpopt deze kritiek zich tot een eerste echte golf. De focus ligt op formele gelijkheid van de vrouw en op stemrecht. Het is ook in deze periode dat we het ontstaan waarnemen van de eerste vrouwenorganisaties. Het versplinterd protest kan zich voor het eerst verenigen en professionaliseren, waardoor een hefboom kan worden gebruikt in de strijd naar gelijkheid.

Het gebruik van golven als metafoor voor de beweging wordt hier voor het eerst duidelijk. Hoewel de gelijkheidsstrijd is ingezet, zijn er hoogtes en laagtes op te merken doorheen de tijd. Zo creëren de twee wereldoorlogen een gelijker speelveld voor vrouwen: met de mannelijke bevolking aan het front krijgen vrouwen vrij spel om de gemeenschap te runnen. Dit kan je echt beschouwen als een piek. Hoewel het interbellum vaak gemarkeerd wordt als een periode van vrijheid, denk maar aan de veranderende mode en Great Gatsby-feestjes, toch zien we dat de vrouw daar opnieuw in een meer traditionele rol geduwd wordt. De golf gaat dan als het ware even liggen.

De wereldoorlogen en het interbellum zijn zonder twijfel zeer belangrijke periodes voor de strijd naar gendergelijkheid. De onmisbare rol van de vrouw tijdens deze historische gebeurtenissen zorgt voor de kering van het tij.

Na 1945 kennen West-Europese landen gelijkelijk aan stemrecht toe aan vrouwen. Dit markeert een grote mijlpaal voor de vrouwenbeweging.

The swinging sixties en secularisatie - de tweede feministische golf

De jaren na wereldoorlog twee worden gekenmerkt door de heropbouw en later ook heropleving van het westen. Individuele vrijheid staat centraal, en de jaren 60 en 70 ontwikkelen zich als hét tijdperk voor muziek, de hippiebeweging en secularisatie van de kerk.

Ook voor de vrouwenbeweging wordt individuele vrijheid hét thema van de tijdsperiode. Feminisme herleeft. Nieuwe thema's steken de kop op, en medische en technologische vooruitgang zorgen voor een klimaat van emanciperen. Zo zorgt anticonceptie ervoor dat vrouwen zelf kunnen bepalen of ze kinderen willen baren en hebben uitvindingen als wasmachines een significante impact op de uren die vrouwen spenderen aan huistaken. Enkele thema's die deze golf kenmerken zijn abortus, seksuele vrijheid en het recht op gelijke verloning.

Black feminism en LGBTQIA+ - de derde feministische golf

De snelle technologische vooruitgang oefent een grote impact uit op de maatschappij in haar geheel. Globalisering en modernisering brengen een inclusievere samenleving mee. Zo ook in het feminisme.

Waar de feministische beweging voordien enkel de witte, West-Europese vrouw aansprak, ontstaan er in de jaren negentig voor het eerst ook andere aftakkingen. De binaire vergelijking waar het vroegere feminisme op steunde, werd te simplistisch voor een steeds globalere samenleving.

Kimberlé Crenshaw introduceerde als Afro-Amerikaanse vrouw de term intersectionaliteit. Het concept erkent dat personen die lid zijn van verschillende minderheidsgroepen vaak additionele discriminatie ondergaan. Zo lijdt een persoon die én zwart is én vrouw is onder twee verschillende soorten van onderdrukking. Crenshaw zette daarmee een nieuwe beweging in, eerst in de academische wereld maar later ook in de associatieve en activistische wereld. Black Feminism kent hier haar oorsprong, en ook LGBTQIA+ bewegingen vinden zich in de vernieuwde strijd voor gendergelijkheid. De focus van deze golf ligt dus voornamelijk bij seksualiteit en identiteit.

#Metoo: een vierde feministische golf?

Opnieuw zorgt technologische vooruitgang voor veranderingen binnen de samenleving. De digitalisering en globalisering komen tot een (voorlopig) hoogtepunt, en de samenleving diversifieert en individualiseert. Door de vele veranderingen spreken sommige experts van een vierde feministische golf. De opkomst van sociale media zorgt voor een verplaatsing van het speelveld naar de online wereld, waarin de feministische beweging opnieuw kan opleven. Zo toont de #metoo-beweging de kracht van het internet aan om globale verandering in gang te zetten.

Toch brengt de digitalisering ook uitdagingen mee. De online wereld geeft ook een platform aan anti-feministische stemmen, en kinderen komen op jonge leeftijd al in contact met dominante en minder dominante ideeën en opvattingen.

Het feminisme zal dus opnieuw haar plaats moeten vinden in de veranderende samenleving. Tijd zal moeten uitwijzen of we hier effectief kunnen spreken van een vierde golf.

Kritiek op de golven

De methodiek van de feministische golven geeft een makkelijk interpreteerbaar historisch overzicht van het feminisme. Toch klinkt er uit verschillende hoeken ook kritiek op de methode. De voorstelling van de geschiedenis van het feminisme wordt door sommigen als te eenvoudig bestempeld. De simpliciteit zorgt voor een uitsluiting van niet-dominante stromingen en kleinere bewegingen. Zo zijn de feministische golven zeer eurocentrisch bepaald, en wordt er weinig rekening gehouden met feministische activiteiten in andere delen van de wereld. Critici benadrukken dat verschillende soorten feminismen bestaan door en naast elkaar, en dat de strijd voor gelijkheid voortdurend werd en nog steeds wordt gevoerd overal ter wereld.

Critici duiden ook op het feit dat de eisen van de tweede golf nog niet zijn behaald. Ondanks de voortdurende inspanningen van feministen wereldwijd, kunnen we vandaag de dag nog steeds niet spreken over een volledig gendergelijke samenleving. De vraag stelt zich of we dan wel van een derde of zelfs vierde golf kunnen spreken? Hoewel de methodiek van feministische golven vaak als leidraad wordt gebruikt, blijft het dus belangrijk rekening te houden met deze kritieken bij het bestuderen en begrijpen van feminisme en haar geschiedenis.

**SARA-LYNN
MILIS**
AMAZONE VZW

Meer weten over feminisme? Bezoek ons digitaal documentatiecentrum of stuur ons een mailtje naar docu@amazone.be